

PAWEŁ CZARNECKI, ALEKSANDRA MATUKIN

TERYTORYALNY ASPEKT OBOWIĄZYWANIA USTAWY KARNEJ PROCESOWEJ

SŁOWO WSTĘPNE

Nie podlega dyskusji, że przepisy polskiego Kodeksu postępowania karnego w zasadzie obowiązują wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Nie jest to wcale rozwiązanie nadzwyczajne, albowiem inne systemy prawne również posługują się takim samym kryterium przy stosowaniu określonej ustawy, mimo iż alternatywnie możliwe jest zastosowanie chociażby kryterium narodowościowego.

Usankcjonowaniem tego stanu rzeczy są w zasadzie dwie grupy aktów normatywnych, regulujących materię terytorialnego aspektu obowiązywania ustawy karnej procesowej — umowy międzynarodowe oraz ustawy. Należy jednak pamiętać, że niektóre zagadnienia nie zostały wystarczająco precyzyjnie uregulowane normatywnie, w związku z czym istnieje konieczność wypowiedzi doktryny w kwestiach budzących wątpliwości interpretacyjne. Nie oznacza to jednakże, że w ten sposób zostaje osłabiona zasada praworządności, bowiem bogactwo możliwych stanów faktycznych, w którym należy zastosować właściwy przepis, jest wprost niewyczerpane.

Warto podkreślić, że proces stosowania norm prawa karnego procesowego jest podobny jak w pozostałych gałęziach prawa. W klasycznym, czteroetapowym modelu stosowania prawa (model decyzyjny¹) po wyborze i ustaleniu zakresu normy prawnej, poddanej procesowi wykładni, udowod-

---

¹ Szerzej na ten temat zob. J. Stelmach, w: R. Sarkowicz, J. Stelmach, *Teoria prawa*, Kraków 2001, s. 94–97. Z kolei J. Nowacki, Z. Tabor, *Wstęp do prawoznawstwa*, Kraków 2000, s. 201–207 wyróżniają pięcioetapowy proces stosowania prawa, podkreślając, że liczba wyodrębnianych etapów jest zróżnicowana z uwagi na stopień ogólności rozważań.

niany jest określony fakt, po czym następuje proces subsumcji, polegający, najogólniej rzecz ujmując, na zakwalifikowaniu danego przypadku do określonego przez normę zachowania, i wreszcie podejmowana jest decyzja wywołująca określone konsekwencje prawne.

Dla dalszych rozważań konieczne jest podkreślenie, że postępowanie karne, zgodnie z definicją Mariana Cieślaka, jest prawnie uregulowaną działalnością uczestników procesu, zmierzającą do wykrycia i ustalenia czynu przestępnego i jego sprawcy, do osądzenia go za ten czyn i ewentualnego wykonania kary i innych środków reakcji karnej².

Wśród tych uczestników kluczową rolę odgrywają organy procesowe, czyli organy bezpośrednio powołane do sprawowania wymiaru sprawiedliwości lub też wspomagające je w tej działalności. Ponieważ są to agendy dysponujące przymusem państwowym, w związku z tym należy przyjąć, że zakres tego przymusu może sięgać tylko tam, gdzie sięga suwerenność państwa polskiego. Formuła ta określana jest w literaturze właśnie jako terytorialny zasięg polskiego prawa karnego procesowego³.

W pierwszej kolejności niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia zwierzchnictwa terytorialnego. Jest to przede wszystkim forma wykonywania przez państwo swojej suwerenności. Należy zatem widzieć tutaj emanację prawa, prawo do zwierzchnictwa terytorialnego, ale i jednocześnie chroniony przymiot każdego organizmu państwowego jako element składowy i cechę państwa. Tym samym zwierzchnictwo terytorialne stanowi o władzy państwa, polegającej na sprawowaniu w obrębie terytorium wszystkich działań i kompetencji właściwych państwu, a z drugiej na zapobieganiu wykonywania identycznych działań ze strony innych podmiotów prawa międzynarodowego⁴. Wszystkie osoby, rzeczy, sytuacje prawne podlegają jego władzy i prawu. Tak zakreślone władztwo sprawowane jest na określonym obszarze państwa, które ograniczone jest granicami państwowymi.

Postępowanie karne w sprawach należących do właściwości sądów powszechnych i wojskowych toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego. To unormowanie art. 1 k.p.k. stanowi punkt wyjścia do rozważań na temat stosowania przepisów tego aktu normatywnego na terytorium Polski. Nie ma większego znaczenia, czy przestępstwo zostało popełnione na terytorium państwa polskiego, czy też poza nim. Z oczywistych po-

² M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 9 oraz s. 183–184.

³ *Ibidem*, s. 184.

⁴ Podobnie R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 198 i n.

wodów zasada terytorialności wyznacza zakres jurysdykcji krajowej, która z kolei, biorąc pod uwagę treść art. 17 § 1 pkt 8 k.p.k., stanowi negatywną przesłankę procesową. Co więcej, na polskim terytorium państwowym nie mają zastosowania przepisy karnoprocesowe innych państw, chyba że umowa międzynarodowa stanowi inaczej. Z kolei przepisów obcych nie mogą stosować zarówno polskie organy procesowe, jak też organy procesowe innych państw.

POJĘCIE TERYTORIUM PAŃSTWA

Nauka prawa międzynarodowego terminem terytorium posługuje się w rozmaitych znaczeniach. Najczęściej definiuje się je jako „określony obszar geograficzny lub przestrzenną sferę ludzkiej działalności”⁵ lub też „przestrzeń, w której działają państwa lub inne podmioty prawa międzynarodowego”⁶.

Konieczne będzie zdefiniowanie pojęcia terytorium państwowego poprzez przyjęcie, iż terytorium państwowe stanowią: lądowy obszar powierzchni ziemi oddzielony granicami państwowymi, obszar morski, sfera powietrzna nad obszarem lądowym i morskim oraz sfera podziemna pod tymi obszarami. Terytorium jest więc podstawą wykonywania kompetencji państwowych również poza granicami danego państwa. Dla pełnego wyjaśnienia pojęcia należy zatem dokładnie określić poszczególne składniki definiowanego pojęcia uwzględniając zarówno terminologię prawa międzynarodowego, jak również obowiązujący polski stan normatywny.

Obszar lądowy wyznaczany jest poprzez granice państwowe, jako płaszczyzna prostopadła do powierzchni kuli ziemskiej przecinająca ją w kierunku środka ziemi. Przedstawiając to w ujęciu geometrycznym można powiedzieć, że terytorium państwowe to w zasadzie bryła podobna kształtem do odwróconego stożka kuli ziemskiej i podstawie wyznaczonej przez granicę przestrzeni powietrznej i przestrzeni kosmicznej⁷.

Zgodnie z art. 1 i 2 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej⁸, granicą Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej granicą państwową, jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych

⁵ *Ibidem*, s. 193.

⁶ L. A n t o n o w i c z, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 1993, s. 89.

⁷ *Ibidem*, s. 94.

⁸ Tekst jedn.: Dz.U. z 2005 r., Nr 226, poz. 1944.

państw i od morza pełnego⁹. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi. Istotne jest, że przebieg granicy państwowej na lądzie oraz rozgraniczenia morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego z państwami sąsiednimi są określone w umowach międzynarodowych, zawartych przez Rzeczpospolitą Polską¹⁰.

Początkowo za granicę państwową uznawano linie na powierzchni ziemi wyznaczające zasięg władzy państwowej. Obecnie granicę państwową, jeżeli w tym przedmiocie umowy międzynarodowe zawarte z sąsiednimi państwami nie stanowią inaczej, ustala się w następujący sposób. Na odcinkach lądowych oraz w miejscach, w których granica państwowa przecina wody stojące lub wody płynące, przechodząc na drugi brzeg — według linii prostej, biegnącej od jednego znaku granicznego do drugiego. Na rzekach, potokach, strumieniach, kanałach niezeglownych — według linii środkowej koryta. Z kolei na rzekach żeglownych — według linii środkowej głównego toru wodnego lub linii środkowej głównego nurtu. Warto wspomnieć, że mosty na rzekach granicznych dzielone są po połowie, a jeziora i morza zamknięte — zgodnie z ustaleniami umawiających się stron.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej¹¹ (dalej: u.o.m.), obszarami morskimi Rzeczypospolitej Polskiej są morskie wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączna strefa ekonomiczna.

Dwie pierwsze kategorie wchodzi w skład terytorium państwa polskiego, zaś zwierzchnictwo terytorialne nad nimi rozciąga się na wody, przestrzeń powietrzną nad tymi wodami oraz na dno morskie wód wewnętrznych i morza terytorialnego, a także na wnętrze ziemi pod nimi. Rzeczpospolita Polska nie rości sobie natomiast pretensji do sięgającego dalej morskiego pasa przyległego.

Morskie wody wewnętrzne to pas wód między brzegiem, a tzw. linią podstawową tj. wewnętrzną granicą morza terytorialnego. Morskie wody wewnętrzne¹² to głównie porty morskie i zatoki. Chodzi o takie zatoki,

⁹ Polskie prawo karne nie definiuje pojęcia terytorium państwowego, dlatego posiłkuje się regulacjami prawa międzynarodowego publicznego. Porównaj A. Z o l l, w: *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, red. A. Zoll, Warszawa 2007, s. 94.

¹⁰ Szerzej na temat zawartych stosownych umów gwarantujących polską granicę wschodnią, granicę polsko-czeską, i polsko-słowacką w R. B i e r z a n e k, J. S y m o n i d e s, *op. cit.*, s. 212–216.

¹¹ Tekst jedn.: Dz.U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1502.

¹² Szczegółowe enumeratywne wyliczenie obszarów stanowiących polskie morskie wody wewnętrzne zawiera art. 4 u.o.m. i są to: część Jeziora Nowowarpieńskiego i część Zalewu Szczecińskiego wraz ze Świną i Dziwną oraz Zalewem Kamieńskim, znajdująca się na

których brzegi należą tylko do jednego państwa, jeśli odległość między punktami wytyczającymi jej naturalne ujście nie przekracza 24 mil (wyjątkową regulację stanowią tzw. zatoki historyczne). Z uwagi na to, że w wypadku Zatoki Gdańskiej linia ta wynosi około 30 mil, a Polska nie wysunęła roszczeń do uznania tej zatoki za zatokę historyczną, za wody wewnętrzne uznano jedynie część Zatoki Gdańskiej¹³.

Morzem terytorialnym Rzeczypospolitej Polskiej jest obszar wód morskich o szerokości 12 mil morskich (22 224 m), liczonych od linii podstawowej tego morza. Z kolei linię podstawową morza terytorialnego stanowi linia najniższego stanu wody wzdłuż wybrzeża lub zewnętrzna granica morskich wód wewnętrznych. Zewnętrzną granicę morza terytorialnego stanowi linia, której każdy punkt jest oddalony o 12 mil morskich od najbliższego punktu linii podstawowej z wyjątkiem statusu prawnego red, bowiem redy, na których odbywa się normalnie załadunek, wyładunek i kotwiczenie statków, położone całkowicie lub częściowo poza obszarem wód morskich, włączone są do morza terytorialnego.

Z kolei wyłączna strefa ekonomiczna, w myśl art. 15 i 16 u.o.m., jest położona na zewnątrz morza terytorialnego i przylega do tego morza. Obejmuje ona wody, dno morza i znajdujące się pod nim wnętrza ziemi, przy czym granice wyłącznej strefy ekonomicznej określają umowy międzynarodowe. Nie stanowi ona terytorium państwowego, ale państwu polskiemu przysługuje tam szereg istotnych kompetencji¹⁴.

---

wschód od granicy państwowej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec, oraz rzeka Odra pomiędzy Zalewem Szczecińskim a wodami portu Szczecin, część Zatoki Gdańskiej zamknięta linią podstawową biegnącą od punktu o współrzędnych 54°37'36" szerokości geograficznej północnej i 18°49'18" długości geograficznej wschodniej (na Mierzei Helskiej) do punktu o współrzędnych 54°22'12" szerokości geograficznej północnej i 19°21'00" długości geograficznej wschodniej (na Mierzei Wiślanej), część Zalewu Wiślanego, znajdująca się na południowy zachód od granicy państwowej między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską na tym zalewie oraz wody portów określone od strony morza linią łączącą najdalej wysunięte w morze stałe urządzenia portowe, stanowiące integralną część systemu portowego.

¹³ Por. przypis 12.

¹⁴ Zob. art. 17 i 19 oraz 22 u.o.m. W wyłącznej strefie ekonomicznej:

1) Rzeczypospolitej Polskiej przysługują suwerenne prawa w celu rozpoznawania, zarządzania i eksploatacji zasobów naturalnych, zarówno żywych, jak i mineralnych, dna morza i wnętrza ziemi pod nim oraz pokrywających je wód, a także ochrona tych zasobów oraz suwerenne prawa w odniesieniu do innych gospodarczych przedsięwzięć w strefie, a także wyłączne prawo wnoszenia, udzielania pozwoleń na wnoszenie i wykorzystywanie w wyłącznej strefie ekonomicznej sztucznych wysp, wszelkiego rodzaju konstrukcji i urządzeń przeznaczonych do przeprowadzania badań naukowych, rozpoznawania lub

Sfera powietrzna sięga nad terytorium państwa, gdzie obowiązuje ustawa karna polska do wysokości najniższych punktów sztucznych satelitów Ziemi. Taka cezura w nauce prawa międzynarodowego wywołuje rozmaite kontrowersje¹⁵, ale wydaje się, że ostatecznie można określić ją w przedziale 80–100 km od powierzchni Ziemi. Tym samym nie znajduje już oparcia pogląd, że władza państwowa rozciąga się do nieskończoności.

Powszechnie przyjmuje się, że przestrzeń powietrzna podlega suwerenności państwowej. Oznacza to, że przestrzeń nad lądem i morzem ma identyczny status prawny jak obszar lądowy i obszar morski. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest to, że statki, załogi statków, pasażerowie i ładunki podlegają władzy państwa sprawującego zwierzchnictwo.

Sfera podziemna to z kolei wyznaczone technicznymi możliwościami eksploatacyjnymi wnętrza ziemi, dokąd sięga władza państwowa. Oznacza to, że zasięg ten wraz z postępem technicznym i z upływem czasu będzie się zwiększał. Teoretycznie przyjmuje się, że sięga aż do środka kuli ziemskiej.

STOSOWANIE PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO NA POLSKICH STATKACH

Zgodnie z uregulowaniem art. 5 k.k., polską ustawę karną co do zasady stosujemy do sprawcy, który popełnił czyn zabroniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto na polskim statku wodnym lub powietrz-

---

eksploatacji zasobów, jak również w odniesieniu do innych przedsięwzięć w zakresie gospodarczego badania i eksploatacji wyłącznej strefy ekonomicznej, w szczególności wykorzystania w celach energetycznych wody, prądów morskich i wiatru (te wyspy, konstrukcje i urządzenia podlegają prawu polskiemu), oraz inne uprawnienia przewidziane w prawie międzynarodowym;

2) państwo polskie sprawuje władztwo w zakresie:

- a) budowania i użytkowania sztucznych wysp, konstrukcji i innych urządzeń,
- b) badań naukowych morza,
- c) ochrony i zachowania środowiska morskiego;

3) obce państwa korzystają w wyłącznej strefie ekonomicznej z wolności żeglugi i przelotu, układania kabli podmorskich i rurociągów oraz innych, zgodnych z prawem międzynarodowym, sposobów korzystania z morza, wiążących się z tymi wolnościami, z zastrzeżeniem przepisów ustawy;

4) obowiązuje prawo polskie dotyczące ochrony środowiska.

¹⁵ Szczegółowe omówienie rozmaitych rozwiązań dotyczących określenia granic sfery powietrznej zawiera cyt. już wyżej podręcznik: R. B i e r z a n e k, J. S y m o n i d e s, *op. cit.*, s. 250–251.

nym. Jednak w wypadku gdy umowa, której Rzeczypospolita jest stroną, stanowi inaczej, wówczas stosujemy odmienną regułę kolizyjną zawartą w umowie międzypaństwowej.

Przykładowo można wskazać na art. 6 Prawa lotniczego¹⁶ (dalej: p.l.), zgodnie z którym w czasie lotu w polskiej przestrzeni powietrznej i w czasie przebywania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wszystkie statki powietrzne oraz osoby i rzeczy na tych statkach podlegają prawu polskiemu, chyba że prawo to stanowi inaczej. Mimo iż kompetencja polskich organów władzy publicznej rozciąga się na czyny zabronione popełnione na statkach morskich i powietrznych, trzeba koniecznie podkreślić, iż nie zostają popełnione na terytorium państwa polskiego, a jedynie ustawodawca nakazuje zastosować do nich przepisy polskiej ustawy¹⁷. Można powiedzieć, że jest to swoista fikcja prawna, mająca na celu nie tylko uporządkowanie i wyjaśnienie ewentualnych sporów w stosunkach międzynarodowych, ale pomaga rozwiązać szereg problematycznych kwestii, jakie będą powstawać przy późniejszym postępowaniu sądowym. Jest bowiem oczywiste, że realizacja norm prawa karnego wymaga klarownych przepisów proceduralnych, szczególnie dotyczących przesłanki podsądności polskim sądom karnym czy problemu skutecznej represji karnej.

Dla pełnego wyjaśnienia złożoności pojęcia terytorium należy odwołać się do definicji statku morskiego i statku powietrznego, co z kolei wymaga sięgnięcia do Kodeksu morskiego¹⁸ (dalej: k.m.) oraz wspomnianej już ustawy Prawo lotnicze. Wskazane akty prawne zawierają legalne definicje ww. pojęć na potrzeby odmiennych od prawa karnego gałęzi prawa, tym niemniej, ponieważ prawo karne nie zawiera definicji autonomicznej, konieczne i pożądane jest sięgnięcie do uregulowań w innych gałęziach prawa.

Zgodnie z art. 2 § 1 k.m., statkiem morskim jest każde urządzenie pływające przeznaczone lub używane do żeglugi morskiej. Z powyższej definicji wynika zatem, że na pewno nie będzie to łódź wiosłowa, szalupa czy też tratwa, albowiem nie stanowią one zespołu współpracujących ze sobą części maszyny lub przyrządu, wykonujących jakąś pracę, służącego do wykonania określonych czynności¹⁹. Mając na uwadze taką definicję, nie można będzie

¹⁶ Ustawa z dn. 3 VII 2006 r. — tekst jedn.: Dz.U. Nr 100, poz. 696 ze zm.

¹⁷ Zob. także A.R. Ś w i a t ł o w s k i, *Miejsce popełnienia przestępstwa a odpowiedzialność karna — zarys problematyki*, „Monitor Prawniczy” 1993, nr 4, s. 103.

¹⁸ Ustawa z dn. 18 IX 2001 r. — Dz.U. Nr 138, poz. 1545 ze zm.

¹⁹ Taką definicję urządzenia można znaleźć w internetowym *Słowniku języka polskiego* Wydawnictwa Naukowego PWN — zob. <http://sjp.pwn.pl/>.

zaliczyć również rozmaitych dźwigów czy doków, gdyż nie służą do żeglugi, chociaż oczywiście mogą być holowane²⁰.

Z kolei art. 2 pkt 1 p.l. przewiduje, że statkiem powietrznym jest urządzenie zdolne do unoszenia się²¹ w atmosferze na skutek oddziaływania powietrza innego niż odbitego od podłoża. Ze względu na tak szeroko zakreślony zakres przedmiotowy tego pojęcia, będzie on zatem obejmował wszelkie lotnie, motolotnie, parolotnie, skrzydłowce, szybowce, balony, sterowce czy nawet spadochrony.

Rozwinięciem ww. uregulowań są przepisy postępowania karnego odnoszące się do problematyki właściwości miejscowej sądów orzekających w sprawach karnych. Przypomnijmy, że zgodnie z art. 31 § 1 k.p.k., co do zasady sądem właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Jednakże w wypadku, gdy przestępstwo popełniono na polskim statku wodnym lub powietrznym, właściwy jest sąd macierzystego portu statku, ale tylko wtedy, gdy statek znajduje się poza terytorium Polski. Postępowanie przygotowawcze powinny oczywiście przeprowadzić organy procesowe w okręgu tego sądu.

Jeśli statek znajduje się na terytorium państwowym, to znajduje zastosowanie reguła ogólna, tj. sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Tym samym, jeśli przykładowo przestępstwo popełniono na polskim statku zacumowanym w Świnoujściu, to właściwym będzie sąd rejonowy w Świnoujściu (lub okręgowy w Szczecinie). Gdyby jednak przestępstwo popełniono na statku znajdującym się w cieśninach duńskich, którego portem macierzystym jest Gdańsk, to wówczas sądem właściwym miejscowo będzie sąd miejsca nastąpienia skutku: sąd rejonowy (lub okręgowy) w Gdańsku.

Jeżeli wreszcie skutek nastąpił w rejonie kilku sądów na terytorium państwowym, a statek znajduje się w dowolnym miejscu (na terytorium państwowym lub poza nim), to zgodnie z art. 31 § 3 k.p.k. wówczas właściwy będzie sąd, w którego okręgu najpierw wszczęto postępowanie przygotowawcze.

Na zakończenie tej części rozważań należy tylko wspomnieć, że konsekwencją zwierzchnictwa danego państwa nad przestrzenią powietrzną jest to, że każdy statek musi posiadać określoną przynależność państwową. Oznacza to, że konieczna jest jego rejestracja w sposób przewidziany w da-

²⁰ W. G ó r a l c z y k, S. S a w i c k i, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2007, s. 190–192.

²¹ Ze względu na sposób unoszenia się w powietrzu, statki powietrzne dzieli się na aerostaty (lżejsze od powietrza) i aerodyny (cięższe od powietrza).

nym prawie krajowym — na gruncie prawa polskiego statek musi posiadać znak rejestracji i znak przynależności²².

WYŁĄCZENIE STOSOWANIA PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO NA POLSKIM TERYTORIUM PAŃSTWOWYM

Artykuł 6 ustawy o ochronie granicy stanowi, że Rzeczpospolita Polska wykonuje swoje zwierzchnictwo nad terytorium lądowym oraz wnętrzem ziemi znajdującym się pod nim, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym oraz dnem i wnętrzem ziemi znajdującymi się pod nimi, a także w przestrzeni powietrznej znajdującej się nad terytorium lądowym, morskimi wodami wewnętrznymi i morzem terytorialnym. Mając jednak na uwadze zmiany organizacyjno-ustrojowe związane z przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej z dniem 1 maja 2004 r. i w konsekwencji wejście do układu z Schengen²³, które spowodowały nie tylko konieczność dostosowania części przepisów do rozwiązań prawnych przyjętych i obowiązujących na terenie UE, ale również konieczność wprowadzenia możliwości stosowania przez organy państwa polskiego prawa stanowionego państw obcych. W związku z tym, od reguły terytorialności obowiązywania Kodeksu prawa karnego wprowadzono następujące wyjątki.

Zgodnie z art. 11 u.o.m., obce statki korzystające z prawa nieszkodliwego przepływu przez morze terytorialne są obowiązane do przestrzegania prawa polskiego oraz przepisów międzynarodowych dotyczących zapobie-

²² Porównaj odpowiednie uregulowania zawarte w Kodeksie morskim (art. 9–39) i w Prawie lotniczym (art. 31, 34–44).

²³ Sejm V kadencji uchwalił ustawę z dn. 24 VIII 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Systemie Informacji Wizowej (Dz.U. Nr 165, poz. 1170), która realizuje decyzję Rady 2004/512/WE z dn. 8 VI 2004 r. w sprawie ustanowienia Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) (Dz.Urz. UE L 213 z 15.06.2004, s. 5–7 [CELEX: 32004D0512]) i inne. Zgodnie z art. 46 ustawy i decyzją Rady UE Rzeczpospolita Polska weszła do układu z Schengen z dn. 21 XII 2007 r. Układ jest otwarty dla wszystkich członków Unii Europejskiej. Wynikająca z niego swoboda przepływu osób wewnątrz tzw. strefy Schengen dotyczy nie tylko obywateli państw sygnatariuszy, ale wszystkich osób wszelkiej narodowości i o dowolnym obywatelstwie, które przekraczają granice wewnętrzne na terenie objętym porozumieniem. Do układu z Schengen należą obecnie 22 państwa Unii Europejskiej. Islandia i Norwegia, wchodzące w skład Związku Paspportowego Krajów Nordyckich, są z grupą z Schengen stowarzyszone. Przyjęcie przepisów wynikających z układu z Schengen jest jednym z wymogów uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej przez kraje kandydujące, tak więc w przyszłości strefa swobodnego, niekontrolowanego przepływu osób znacznie się powiększy i obejmie prawie całą Europę.

gania zderzeniom na morzu i ochrony środowiska morskiego. Tym niemniej przepis art. 12 u.o.m. stanowi, że polskiej jurysdykcji karnej nie stosuje się do przestępstw popełnionych na obcych statkach podczas przepływu przez morze terytorialne, chyba że spełniona jest przynajmniej jedna z czterech przesłanek:

- 1) skutki przestępstwa rozciągają się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) przestępstwo narusza spokój lub porządek publiczny na morzu terytorialnym,
- 3) kapitan statku, przedstawiciel dyplomatyczny lub konsularny państwa bandery statku zwróci się do właściwych polskich organów o pomoc,
- 4) jest to konieczne do zwalczania nielegalnego handlu narkotykami lub substancjami psychotropowymi.

Nie ogranicza to wykonywania polskiej jurysdykcji karnej, jeżeli obcy statek przepływa przez morze terytorialne po opuszczeniu polskich morskich wód wewnętrznych. W stosunku do obcego statku przepływającego przez morze terytorialne nie podejmuje się żadnych czynności w związku z przestępstwem popełnionym przed wejściem statku na polskie morze terytorialne, jeżeli statek, płynąc z obcego portu, przepływa jedynie przez to morze, nie wchodząc na morskie wody wewnętrzne, chyba że czyn naruszył prawa Rzeczypospolitej Polskiej, które przysługują w wyłącznej strefie ekonomicznej (określone w art. 17 u.o.m.), jak również w wypadku ścigania sprawców zanieczyszczeń środowiska morskiego.

Nie wymaga komentarza stwierdzenie, że organy podejmujące czynności z zakresu jurysdykcji karnej, na wniosek kapitana statku, są obowiązane powiadomić przedstawicielstwo dyplomatyczne lub właściwy urząd konsularny państwa bandery.

Wyłączenie stosowania polskiego Kodeksu postępowania karnego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje również art. 588 k.p.k. Przepis ten reguluje instytucję tzw. pomocy prawnej²⁴, tj. sytuację, w której

---

²⁴ Zgodnie z art. 585 k.p.k. w drodze pomocy prawnej mogą być dokonywane niezbędne czynności postępowania karnego, a w szczególności:

- 1) doręczanie pism osobom przebywającym za granicą lub instytucjom mającym siedzibę za granicą,
- 2) przesłuchiwanie osób w charakterze oskarżonych, świadków lub biegłych,
- 3) dokonywanie oględzin oraz przeszukiwanie pomieszczeń, innych miejsc i osób, zajęcie przedmiotów i wydawanie przedmiotów tych za granicą,
- 4) wzywanie osób przebywających za granicą do osobistego dobrowolnego stawienia przed sądem lub prokuratorem w celu przesłuchania świadka lub konfrontacji, jak również doprowadzanie w tym celu osób pozbawionych w tym czasie wolności,

sądy i prokuratorzy udzielają pomocy prawnej na wniosek sądów i prokuratorów państw obcych²⁵.

Co do zasady, do czynności procesowych, dokonywanych na wniosek sądu lub prokuratora państwa obcego, stosuje się ustawy polskie. Należy jednak uczynić zadość życzeniu tych organów, aby przy dokonaniu czynności zastosowano szczególny tryb postępowania lub szczególną formę, jeżeli nie jest to sprzeczne z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Jeśli więc żądana czynność byłaby sprzeczna z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej albo naruszałaby jej suwerenność, wówczas sąd i prokurator odmówią udzielenia pomocy prawnej i przekażą odmowę właściwym organom obcego państwa. Natomiast w przypadku, gdy wykonanie żądanej czynności nie należy do zakresu działania sądu lub prokuratora według prawa polskiego, albo państwo, od którego wniosek o udzielenie pomocy prawnej pochodzi, nie zapewnia w tym zakresie wzajemności, albo wniosek dotyczy czynu, który nie jest przestępstwem według prawa polskiego, sąd i prokurator mogą odmówić udzielenia pomocy prawnej.

Ponadto, polski Kodeks postępowania karnego przewiduje, że jeżeli polski sąd lub prokurator wystąpił do sądu lub prokuratora państwa obcego z wnioskiem o dokonanie jednej z czynności postępowania karnego wymienionej w art. 585 k.p.k., wówczas sporządzone w ten sposób protokoły oględzin, przesłuchań osób w charakterze oskarżonych, świadków, biegłych lub protokoły innych czynności dowodowych, dokonanych przez sądy lub prokuratorów państw obcych albo organy działające pod ich nadzorem, mogą być odczytywane na rozprawie na zasadach określonych w art. 389, 391 i 393, jeżeli sposób przeprowadzenia tych czynności nie jest sprzeczny z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

W kwestii odczytywania protokołów zagranicznych na gruncie polskiego postępowania karnego wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 marca 2002 r.: „Dopuszczalne jest odczytanie na rozprawie w odpowiednim zakresie, na zasadach określonych w art. 391 k.p.k., protokołów zeznań świadka złożonych przez niego w postępowaniu przygotowawczym, prowadzonym przez prokuratora państwa obcego albo organ działający pod jego nadzorem lub przed sądem państwa obcego, jeżeli sposób przepro-

---

5) udostępnianie akt i dokumentów oraz informacji o karalności oskarżonych,

6) udzielanie informacji o prawie.

²⁵ Szerzej na ten temat zob. S. Waltoś, *Proces karny*, Warszawa 2007, s. 596–597; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, s. 448–747; T. Grzegorzczak, J. Tyłman, *Polskie postępowania karne*, Warszawa 2007, s. 972–1017.

wadzenia tych czynności nie jest sprzeczny z zasadami porządku prawnego w Rzeczypospolitej Polskiej, mimo że czynności te nie zostały podjęte na wniosek polskiego sądu lub prokuratora (art. 587 k.p.k.), ani też przed przejęciem ścigania (art. 590 § 4 k.p.k.)²⁶. Jak trafnie wskazuje Stanisław Waltoś, taka wykładnia ww. przepisów, oznacza obecnie, że rozróżnianie dopuszczalności odczytywania protokołów zagranicznych sporządzonych na wniosek i bez wniosku całkowicie straciło na znaczeniu²⁷.

STOSOWANIE PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO POZA TERYTORIUM PAŃSTWA POLSKIEGO

Zgodnie z art. 9 p.l. polską ustawę karną stosuje się do obywateli polskich i cudzoziemców, którzy popełnili za granicą przestępstwo lub wykroczenie przeciwko Prawu lotniczemu, o których mowa w art. 210–212 p.l., jeżeli czyn został popełniony na polskim statku powietrznym albo na statku powietrznym, którego użytkownikiem jest osoba mająca miejsce zamieszkania lub prowadząca przedsiębiorstwo w Rzeczypospolitej Polskiej, w tym członkowie władz takich przedsiębiorstw, będąca użytkownikiem obcego statku powietrznego, lub członek załogi takiego statku. Jeśli natomiast oceniana sytuacja prawna ma miejsce w czasie lotu poza granicami polskiej przestrzeni powietrznej i w czasie przebywania na obszarze niepodlegającym zwierzchnictwu żadnego państwa, polskie statki powietrzne oraz osoby i rzeczy na tych statkach podlegają prawu polskiemu, chyba że prawo to stanowi inaczej.

Poza terytorium państwa polskiego prawo karne procesowe stosowane jest przez polskich konsulów z pewnym wszakże zastrzeżeniami. Zgodnie bowiem z art. 18 ustawy z dnia 13 lutego 1984 r. o funkcjach konsulów Rzeczypospolitej Polskiej²⁸, na wniosek sądu lub innego właściwego organu Rzeczypospolitej Polskiej, konsul doręcza pisma i inne dokumenty, przesłuchuje strony, podejrzanych, świadków i biegłych. Czynności konsul wykonuje, stosując odpowiednio właściwe przepisy prawa polskiego, jeżeli odbiorca pisma lub innego dokumentu albo osoba, która ma być przesłuchana, jest obywatelem polskim i zgadza się dobrowolnie przyjąć pismo lub inny dokument albo złożyć zeznanie, wyjaśnienie lub opinię.

²⁶ Sygn. akt: V KKN 122/2000, OSNKW 2002, nr 7/8, poz. 60. Glosa krytyczna — A. O k a p a, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 1, s. 151.

²⁷ S. W a l t o ś, *op. cit.*, s. 150.

²⁸ Tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r., Nr 215, poz. 1823 ze zm.

W konsekwencji, w sprawach karnych zakres stosowania Kodeksu postępowania karnego przez polskich konsulów nie jest pełny, albowiem katalog wymienionych czynności dokonywanych przez konsulów ma charakter zamknięty, co oznacza, że Kodeks postępowania karnego będzie miał zastosowanie tylko wtedy, gdy konsul polski poza granicami Polski będzie dokonywał jednej z ww. czynności. W zakresie ww. czynności polski konsul będzie stosował odpowiednio przepisy rozdz. 15 k.p.k., dotyczące doręczeń (art. 128–142 k.p.k.), przepisy postępowania dowodowego w zakresie przesłuchania stron, podejrzanych i świadków (rozdz. 19–22, 24, 31 — art. 167–192a, art. 204–206, art. 213–216, art. 285–290 k.p.k.) oraz przepisy rozdz. 62 dotyczącego pomocy prawnej i doręczeń w sprawach karnych (art. 585–589f k.p.k.).

KONSEKWENCJE STOSOWANIA ZASADY TERYTORIALNOŚCI W MIĘDZYNARODOWYM PRAWIE KARNYM

Wielokrotnie podkreślaliśmy prymat i niepodzielne panowanie zasady terytorialności we współczesnych systemach prawnych. Czyżby zatem stosowanie prawa procesowego w myśl zasady terytorialności nie powodowało żadnych trudności? Nic nie wskazuje, aby w najbliższym czasie były podejmowane próby mające na celu zastąpienie jej chociażby zasadą podmiotowości, która pozwoliłaby tak samo traktować wszystkie osoby, niezależnie od tego, czy znajdują się na terytorium Polski, czy też poza nim.

Wielość porządków prawnych, nawet jeśli będą zawierać identyczną zasadę terytorialności, niewątpliwie będzie prowadzić do powstawania komplikacji przy rozstrzyganiu kwestii związanych ze stosowaniem prawa transgranicznego.

Postępująca harmonizacja prawa — chociażby w ramach III filara Unii Europejskiej — będzie w dalszym ciągu nabierać tempa, w związku z czym w pełni zasadne jest twierdzenie, że pojawią się problemy, które będą wymagać natychmiastowego rozstrzygnięcia — albo przez ustawodawcę, albo przez praktykę orzeczniczą. Niestety, właśnie zasada terytorialności, paradoksalnie, jest czynnikiem, który mimo wszystko spowalnia harmonizację prawa. Spowodowane jest to powiązaniem zasady terytorialności z zasadą suwerenności państwa. Niestety w dobie błyskawicznie postępującego rozwoju cywilizacyjnego, z podobnie nasiloną przestępczością, dla której od dawien dawna granice nie są żadną barierą, nie ma innej skutecznie działającej alternatywy dla zasady terytorialności.

Zasada terytorialności nie powoduje większych trudności w stosowaniu prawa jedynie przy orzekaniu w kwestii odpowiedzialności karnej, czy innych kwestii incydentalnych wyłącznie w ramach jednego państwa. Dopiero zrealizowanie utopijnego postulatu: wspólnego prawa, dla wszystkich państw danego obszaru kulturowego, zmniejszyłoby liczbę występujących problemów. Przy stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego, trudności takie zawsze będą miały miejsce, chodzi jednakże o to, aby zostały przewidziane mechanizmy ich minimalizowania. Poniżej wskażemy przykładowo na trzy punkty zapalne w materii kodeksowej.

Zgodnie z art. 607a k.p.k., w razie podejrzenia, że osoba ścigana za przestępstwo popełnione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przebywa na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, właściwy miejscowo sąd okręgowy, na wniosek prokuratora, może wydać europejski nakaz aresztowania (dalej: ENA). Osoba musi przebywać poza Rzeczpospolitą, zatem konieczne jest przeprowadzenie szeregu czynności mających na celu uprawdopodobnić tę okoliczność. Lustrzanym odbiciem tego przepisu jest art. 607k k.p.k., przewidujący możliwość przekazania z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej osoby ściganej ENA, w celu przeprowadzenia przeciwko niej, na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, postępowania karnego lub wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności albo innego środka polegającego na pozbawieniu wolności.

Stosownie do tego artykułu, ENA może zostać wydany jedynie wtedy, gdy przestępstwo zostało popełnione na terytorium Polski. Przepis ten wyłącza możliwość wydawania ENA w przypadkach, w których właściwość sądu wynika z innych przesłanek niż przesłanka terytorialności. Przykładowo, jeśli przestępstwo zostało popełnione poza terytorium Polski, ale było skierowane przeciwko obywatelowi polskiemu lub też zostało popełnione przez obywatela polskiego — to ENA nie będzie można wydać. W zaistniałej sytuacji, jeśli zatem przestępstwo nie zostało popełnione w Polsce, ale w państwie UE, w którym dana osoba przebywa, organ wykonujący nakaz będzie mógł odmówić wykonania ENA, powołując się na przesłankę terytorialności.

Podobne problemy mogą wystąpić w przypadku odmowy wykonania ENA na podstawie art. 607p § 2 k.p.k. Jeżeli ENA został wydany wobec osoby ściganej, która jest obywatelem polskim, wykonanie nakazu może nastąpić pod warunkiem, że czyn, którego ENA dotyczy, nie został popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ani na polskim statku wodnym lub powietrznym oraz stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej

Polskiej, w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili wpłynięcia ENA. Zasada terytorialności również powoduje tutaj wypaczenie ducha decyzji ramowej dotyczącej ENA²⁹.

Czy zasada terytorialności nie koliduje zatem z ideą wspólnego obszaru prawnego w ramach UE, tym bardziej, że wejście w życie układu z Schengen czyni przekraczanie granic bezproblemowym? Wystarczyłoby przecież uprawdopodobnienie, że dana osoba nie przebywa na terenie Polski. Wydaje się, że cel dyrektywy utrzymany był przecież w duchu postępującego ujednolicania zasad prawa na terenie UE.

Udało się rozwiązać problem niekonstytucyjności powiązanego z tymi przepisami art. 607t k.p.k., chociaż w zasadzie dopiero w drodze nowelizacji Konstytucji³⁰. W myśl znowelizowanego art. 55 Konstytucji, ekstradycja obywatela polskiego może być dokonana na wniosek innego państwa lub sądowego organu międzynarodowego, jeżeli możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem, pod warunkiem jednak, że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję został popełniony poza terytorium Polski oraz stanowił przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej lub stanowiłby przestępstwo według prawa Rzeczypospolitej Polskiej w razie popełnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku. Nie wymaga spełnienia tych warunków ekstradycja mająca nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji. Jeśli ekstradycja ma dotyczyć osoby podejrzanej o popełnienie bez użycia przemocy przestępstwa z przyczyn politycznych lub jej dokonanie będzie naruszać wolności.

W celu skuteczniejszego zwalczania przestępstw transgranicznych, podejmowane są działania mające na celu usprawnienie i skoordynowanie

---

²⁹ Decyzja ramowa Rady UE w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedur dostarczania osób między państwami członkowskimi z 13 VI 2002 r. (2002/584/WSiSW). Implementowano ją poprzez nowelę Kodeksu postępowania karnego z dn. 18 III 2004 r., która weszła w życie 1 V 2004 r.

³⁰ Wyrok TK z 27 IV 2005 r. (P 1/05, Dz.U. Nr 77, poz. 680), który niejako wymusił ustawę o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 8 IX 2006 r., która weszła w życie dn. 7 XI 2006 r. (Dz.U. Nr 200, poz.1471).

zwalczania przestępstw w poszczególnych państwach. Temu celowi przyświecało stworzenie instytucji wspólnego zespołu śledczego, swoistego organu międzypaństwowego postępowania przygotowawczego, złożonego z prokuratorów, przedstawicieli innych organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa oraz funkcjonariuszy właściwych organów państwa współpracującego. W przypadku zespołu krajowego bardzo istotna jest zasada wyrażona w art. 589c § 4 k.p.k., zgodnie z którą do czynności w postępowaniu przygotowawczym wykonywanych w ramach zespołu polskiego stosuje się przepisy prawa krajowego, z zastrzeżeniem art. 589c § 5–8 k.p.k. i procedury wykorzystania informacji uzyskanej w ramach pracy zespołu z art. 589e k.p.k. Może pojawić się przecież problem różnic w uregulowaniu określonych zagadnień prawnych dotyczących przeprowadzania procedury uzyskiwania określonych informacji w ramach zespołu. Niejednokrotnie bowiem rezultaty pracy danego zespołu posłużą do przeprowadzenia różnych postępowań sądowych w każdym państwie z osobna. Zasada terytorialności nakazuje stosowanie przepisów obowiązujących w kraju, miejsca działania danego zespołu. Tymczasem wielokrotnie zespoły pracują na terenie dwóch i więcej państw, w związku z czym odmienności w procedurze karnej poszczególnych czynności prawnych mogą utrudniać, jeśli nawet nie pracę zespołu, to z całą pewnością późniejsze wykorzystanie zgromadzonych informacji.

Podobne trudności mogą wystąpić przy opisanej w rozdz. 62a i 62b k.p.k., procedurze wykonywania postanowienia o zatrzymaniu i zabezpieczeniu mienia. Rozbudowany art. 589m k.p.k., regulujący przesłanki odmowy wykonania takich orzeczeń, tylko unaocznia i potwierdza trudności, jakie mogą powstawać przy stosowaniu tej procedury. Wykonanie wydanych postanowień, może rzeczywiście być utrudnione ze względu na dysharmonię między porządkami prawnymi poszczególnych państw członkowskich.

Wiele spornych kwestii w kwestii pomocy prawnej państwom obcym — chociażby wykorzystanie określonego dowodu — powinno podlegać, prawu państwa, w którym będzie toczył się proces, czy też prawu państwa, w którym określony dowód zostaje pozyskany. Kolidzji tej wcale nie rozwiązuje wspomniany wyżej art. 588 § 4 k.p.k., zgodnie z którym stosuje się prawo polskie, choć możliwe jest zastosowanie określonego trybu państwa zlecającego daną czynność, jeśli nie jest sprzeczna z zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Zdarza się przecież, że określona instytucja prawna nie występuje w państwie przeprowadzania danej czynności, a przestrzeganie zasady terytorialności może utrudniać współpracę międzynarodową w tym zakresie. Postulujemy przyjęcie zasady, że pierwszeństwo

należy przyznać prawu państwa, w którym będzie toczył się proces, a nie temu, w którym uzyskano dany dowód. Przyswieca temu przede wszystkim postulat efektywności późniejszego wprowadzenia uzyskanego dowodu do procesu. Przykładowo, nieprzestrzeganie określonych zakazów dowodowych czy niespełnienie przez obcy organ wymogów art. 171 k.p.k., może uniemożliwić późniejsze wykorzystanie takiego dowodu. Nad przestrzeganiem zachowania wszelkich wymogów prawa państwa, w którym będzie toczył się proces, powinny czuwać koordynacyjne ośrodki poszczególnych państw. Nie zapominajmy, że zmiana struktury przestępczości międzynarodowej, poprzez chociażby zwiększenie nasilenia cyberprzestępstw i terroryzmu międzynarodowego, skłaniać może do przedefiniowania obowiązującej zasady terytorialności. Nie należy jednak zbyt szybko oczekiwać likwidacji tej zasady, tym bardziej, że trudno sobie wyobrazić jej alternatywną postać i fundamentalne znaczenie w przypisywaniu odpowiedzialności karnej.

SŁOWO KOŃCOWE

Przedstawione przez nas zagadnienie wielokrotnie było poruszane w literaturze przedmiotu³¹. Warto jednak podkreślić, że niestety nie doczekało się nigdy kompleksowego uregulowania. Najczęściej było elementem składowym podręczników do nauki procedury karnej, co determinowało niewielką objętość, jaką poszczególni autorzy poświęcają w swoich opracowaniach. Staraliśmy się jak najgłębiej i najdokładniej omówić ten aspekt obowiązywania norm prawa karnego procesowego, jednocześnie zdając sobie sprawę, że wymaga to od nas posiłkowania się uregulowaniami prawa karnego, gdyż w znacznej mierze jest to interdyscyplinarna materia prawna. Pozornie może się wydawać, że terytorialny aspekt obowiązywania prawa ma marginalne znaczenie w codziennie spotykanych sytuacjach prawnych. Nic bardziej mylnego, gdyż w rzeczywistości stosowanie prawa, to nie tylko sądowy wymiar sprawiedliwości, ale także działalność wielu rozmaitych służb i organów procesowych. Rozwiązania wielu dylematów w omawianej kwestii prawnej będzie bardzo istotne nie tylko dla harmonizacji systemu prawnego, ale również będzie pomocne dla właściwego stosowania obowiązujących przepisów prawa. Tym samym całego zagadnienia absolutnie

---

³¹ Tak m.in. S. K a l i n o w s k i, *Postępowanie karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1966, s. 32–33; W. D a s z k i e w i c z, *Proces karny. Część ogólna*, t. I, Toruń 1972, s. 24–25; M. C i e ś l a k, *op. cit.*, s. 183–184; R. K m i e c i k, w: R. K m i e c i k, E. S k r ę t o w i c z, *Proces karny. Część ogólna*, Kraków 2006, s. 46–47; S. W a l t o ś, *op. cit.*, s. 149–150.

nie można bagatelizować, bowiem ma ono wielkie znaczenie nie tylko przy określaniu jurysdykcji sądów polskich karnych, wspomnianej właściwości miejscowej i wzrastającej problematyki postępowania karnego transgranicznego. Zaobserwowana przez nas dynamika tego procesu implikuje tezę, że wobec występowania tak wielu problemów w tej materii, dopiero stosowanie obowiązujących przepisów przy rozstrzygnięciu konkretnej sprawy przez dany organ pozwoli stwierdzić, czy dotychczasowe uregulowania są właściwe, czy też niezbędna będzie kolejna nowelizacja, aby nie przegrać wyścigu w dostosowaniu przepisów prawnych do potrzeb praktyki stosowania prawa.